

NSFR ORQALI BARQAROR MOLIYALASHTIRISHNI TA'MINLASH: AMALIY YONDASHUVLAR

**Temirov Navruz
Rustamovich**

*AT Aloqabank G'aznachilik departamenti
direktori*

Tijorat banklari faoliyatida likvidlik va moliyalashtirish barqarorligi bank tizimi barqarorligining eng muhim tayanchlaridan biri hisoblanadi. Banklar kundalik to'lovlar, mijozlar depozitlarini qaytarish, banklararo hisob-kitoblar va boshqa majburiyatlarni uzluksiz bajarishi uchun nafaqat yetarli likvid aktivlarga ega bo'lishi, balki ushbu aktivlarni moliyalashtiruvchi resurslarning sifati va muddati ham muvozanatli bo'lishi zarur. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, banklarda qisqa muddatli resurslar hisobidan uzoq muddatli kreditlar va kam likvid aktivlar hajmi ortib borishi "muddati mos kelmaslik" (maturity mismatch) riskini kuchaytiradi. Bunday holatda bank, hatto rentabelli ishlayotgan taqdirda ham, bozor shoklari yoki depozit chiqishlari kuchaygan davrlarda moliyalashtirishni qayta tiklash (rollover) muammosiga duch kelishi mumkin.

Aynan shu muammoga javoban Basel III doirasida likvidlikni boshqarishda ikki asosiy indikator keng qo'llanadi: qisqa muddatli likvidlikni baholovchi LCR va o'rta/uzoq muddatli barqaror moliyalashtirishni baholovchi NSFR. Agar LCR bankning yaqin 30 kun ichidagi stress holatida likvidlikka chidamliligini ifodalasa, NSFR bankning kamida 1 yillik ufqda aktivlari va shartli majburiyatlari qanchalik barqaror resurslar bilan ta'minlanganini ko'rsatadi. Demak, NSFR konsepsiyasi bankning "tezkor likvidligi"ni emas, balki moliyalashtirish tuzilmasining mustahkamligini, uzoq muddatli aktivlar o'sishi bilan resurs bazasi o'rtasidagi muvozanatni baholashga xizmat qiladi.

O'zbekiston bank sektorida so'nggi yillarda kreditlash ko'lamining kengayishi, chakana va korporativ depozit bozoridagi raqobatning kuchayishi, resurslarning qayta narxlash tezligi hamda bozor moliyalashtirish instrumentlarining rivojlanishi banklar uchun barqaror moliyalashtirish masalasini yanada dolzarb qilmoqda. Ayniqsa, kredit portfelining muddati uzaygan sari depozit bazasining qisqa muddatliligi saqlanib qolsa, moliyalashtirish bosimi oshadi: bank depozitlar oqimini ushlab turish uchun stavkalarni ko'tarishga majbur bo'ladi yoki banklararo bozor va boshqa manbalarga ko'proq tayanadi. Natijada resurslar qiymati oshib, rentabellik qisqarishi, risk-premiya kuchayishi yoki stress vaziyatlarida likvidlik tangligi yuzaga kelishi ehtimoli ortadi. Shu sababli NSFR banklar uchun faqat "hisobot ko'rsatkichi" emas, balki kredit

siyosati, depozit mahsulotlari, ALM (aktiv-passivlarni boshqarish) hamda trejri qarorlarini uyg'unlashtiradigan strategik indikator sifatida qaralishi lozim.

NSFR (Net Stable Funding Ratio) bankning aktivlari va ayrim balansdan tashqari majburiyatlari qanchalik barqaror manbalar hisobidan moliyalashtirilayotganini baholaydi. Uning asosiy g'oyasi — “qisqa resurs evaziga uzoq aktiv” (muddati mos kelmaslik) riskini kamaytirish, bankning moliyalashtirish tuzilmasini barqarorlashtirish va shoklar davrida ham majburiyatlarni uzluksiz bajarish imkonini kuchaytirishdir.

O'zbekiston amaliyotida NSFR (minimum: 100%) ko'rsatkichi bank tizimi kesimida Markaziy bank statistikalarida muntazam e'lon qilinadi. Masalan, 2024–2025 yillarda turli kesimlarda e'lon qilingan ma'lumotlarda NSFR ko'rsatkichlari 100% minimumdan yuqori bo'lib, barqaror moliyalashtirish “tamponi” mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, 2025–2028-yillarga mo'ljallangan yo'l xaritada LCR/NSFR hisoblash elementlari va koeffitsiyentlarini Basel III standartlariga to'liq moslashtirish hamda 2026-yil 1-yanvardan boshlab muvofiqlikni muntazam monitoring qilish yo'nalishlari belgilangan.

1-jadval.

O'zbekistonda NSFR fonini ko'rsatuvchi tizim ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich nomi	Sana kesimi	NSFR (minimum: 100%)
Liquidity dynamics	2024-02-01 → 2025-02-01	112,0% → 113,8%
Liquidity dynamics	2024-07-01 → 2025-07-01	111,4% → 116,8%
Liquidity dynamics	2024-11-01 → 2025-11-01	116,3% → 116,8%

Yuqoridagi jadvalga muvofiq tizim bo'yicha NSFR 100% dan yuqori bo'lishi — barqaror manbalar ulushi yetarli ekanini bildiradi. Ammo banklar kesimida bu ko'rsatkichni ushlab turish uchun depozit bazasi sifati, muddat nomutanosibligi, kredit o'sishi va bozor moliyalashtirishga tayanish darajasi doimiy boshqaruvni talab qiladi.

2-jadval.

Bank ichki monitoringi uchun NSFRga bog'liq “KPI paneli”

KPI	Nima uchun kerak	Amaliy “signal”
NSFR	Barqaror moliyalashtirish yetarliligi	100% ga yaqinlashsa — ALCO'da choralar
LTD (kredit/depozit)	Resurs yetarliligi va bozor resursiga tayanish	LTD oshsa — funding bosimi kuchayadi
Maturity gap (0–1 oy, 1–3 oy, 3–12 oy)	Muddat nomutanosibligi	“gap” kattalashsa — qayta narxlash/limit
Top-10 depositor ulushi	Konsentratsiya riski	Yuqori bo'lsa — diversifikatsiya rejasi
HQLA ulushi	Stress davrida tez pulga aylanish	HQLA pasaysa — likvid tampon qisqaradi

O'zbekistonda NSFR bo'yicha tizim kesimidagi statistikalar 100% minimumdan yuqori darajani ko'rsatmoqda. Bu, umuman olganda, bank tizimida barqaror moliyalashtirish zaxirasi borligini anglatadi. Biroq banklar uchun real vazifa — NSFR'ni “hisobot ko'rsatkichi” sifatida emas, balki **ALM–Treasury–ALCO** tizimi orqali kundalik qarorlar (depozit mahsuloti, kredit muddati, funding manbalari,

konsentratsiya limitlari, stress-test) bilan bog‘lab boshqarishdir. Basel III standartlariga to‘liq moslashuv va 2026-yildan muntazam monitoring talablarining kuchayishi ham aynan shu yondashuvni amaliy zaruratga aylantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Liquidity dynamics of banking sector (July 1, 2024 / July 1, 2025).
2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Liquidity dynamics of banking sector (February 1, 2024 / February 1, 2025).
3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Liquidity dynamics of banking sector (November 1, 2024 / November 1, 2025).
4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. FSAP Roadmap 2025–2028 (LCR/NSFR moslashtirish va 2026-yildan monitoring).
5. Basel Committee on Banking Supervision (BIS). Basel III: the net stable funding ratio (d295, 2014).